

Knjigu *Godina dana hrvatskih narodnih običaja* nestora hrvatske, jugoslavenske i balkanske etnologije Milovana Gavazzia danas možemo smatrati ne samo klasičnim djelom južnoslavenske etnologije nego i značajnim dostignućem hrvatske kulturne povijesti. Prvi put ta je knjiga (zapravo dvije knjižice formata 12/17) objavljena godine 1939. u izdanju Matice hrvatske i bila namijenjena i široj publici i intelektualnoj javnosti. Zato i nema onu znanstvenu aparaturu na kojoj se danas tako uporno inzistira. Pa ipak, ta knjiga ima trajnu znanstvenu vrijednost.

Gavazzi je u knjizi obuhvatio godišnji ciklus tradicionalnih običaja i obreda, koji su u međuratnom razdoblju bili još prilično očuvani, u arhaičnim oblicima onoga vremena koje suvremeni povjesničari nazivaju vremenom duga trajanja. Većinu tih običaja autor je istražio na terenu, u njihovoj živoj funkciji.

Građu je podijelio na običaje oko poklada, na proljetne i ljetne običaje, na običaje u Adventu, a zatim je opisao Badnjak i Božić te običaje iza Božića. Poput Van Gennepa slijedi prirodnu i agrarnu godinu: od proljetnog buđenja prirode i sjetve do ljeta i žetve, jeseni i berbe, da bi dostigla vrhunac u doba izobilja zimskim ciklusom običaja koji se u modernoj Evropi grupiraju oko Božića.

Autor hrvatske narodne običaje promatra u kontekstu običaja i obreda naroda koji su Hrvatima najbliži, a to su Srbi i Slovenci te Muslimani, pa im običaji traju u suživotu a nerijetko se prepliću. Nije isključiv i sustavno se bavi kulturnohistorijskim povezanostima u tradiciji jugoslavenskih naroda.

Narodne običaje godišnjeg ciklusa Gavazzi promatra u kontinuitetu, kako je to u ono doba bilo uobičajeno u kulturnohistorijskoj analizi. Utvrđuje susrete i prepletanja pojedinih tradicija različita porijekla. Prepoznaje predslavenske i stare balkanske elemente običaja, što su ih Slaveni zatekli došavši na Balkan. Kao odličan poznavalac etnografije Slavena nastoji utvrditi specifičnosti slavenskih običaja u tada postojećim narodnim tradicijama. Nastoji, osim toga, prikazati i tada žive dodire tradicionalnih praksi s crkvenim praznicima i obredima. Ne manjka ni evropska perspektiva jer Gavazzi, gdje je god to moguće, upozorava na evropske sličnosti i paralele.

U knjizi dolazi do izražaja enciklopedijsko znanje autorovo u čemu on jedva da je dosegnut u etnološkoj znanosti u Jugoslaviji.

Suvremeni istraživači običaja nešto se drugačije odnose prema tim fenomenima: dubinski istražuju pojedini običaj i obred, i promatraju te fenomene u njihovom suvremenom društvenom kontekstu i funkciji ali i u povijesnim mijenama. Toga, naravno, u Gavazzievu djelu nema. No također, treba reći da danas gotovo nije moguće istraživanje narodnih običaja a da se na samom početku ne konzultira baš ovo Gavazzijevo djelo.

U današnje vrijeme kad su procesi urbanizacije i industrijalizacije ubrzali životne ritmove i bitno utjecali na nestajanje starijih slojeva tradicionalne kulture gotovo više ne bi bilo moguće sastaviti takvu knjigu. Njeno ponovno pojavljivanje može stoga poslužiti kao poticaj istraživanju suvremenih običaja i izradi monografija o njima. U tom smislu objavljivanje ove knjige kulturna je akcija koja se može mjeriti s najboljim akcijama zaštite i revalorizacije kulturne baštine.

Dunja RIHTMAN-AUGUŠTIN

Iako su kraće vijesti o južnoslavenskim zadrugama objavljene već u 18. st. (Piller i Mitterpacher), prvu raspravu u cjelini posvećenu ovom predmetu izdao je Ognjeslav Utješenović Ostrožinski 1859. u Beču, a sada je prvi put imamo u hrvatskom prijevodu.

Autor, i sam porijeklom iz obiteljske zadruge, imao je ambiciju ne samo predstaviti

Milovan Gavazzi, Godina dana hrvatskih narodnih običaja, 2. novo priređeno izd., Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb 1988, 240, [24] str.

Ognjeslav Utješenović Ostrožinski, Kućne zadruge; Vojna krajina. Karl Marx, Utješenović, Školska knjiga, Zagreb 1988, 279 str.